

ג' תר"ש

הלכות ציצית סימן יא

- (ו) הטווי שהוא עושה פן לשם ציצית, או * (ז) שיאמר לאשה 'טווי לי ציצית לטלית'. וְיָאָם לֹא הָיָה טוויין לשמן, פסולים: ב * טוֹאָן (ח) נָכְרִי, וְיִשְׁרָאֵל (ט) עומד על גבו ואומר שיעשה לשמן, להרמב"ם (י) פסול, (יא) להרא"ש פשר: הגה (יב) וְנִזְהָגִין שְׂסִיעֵי הַיִּשְׂרָאֵל מַעֲט, וכדאיתא לקמן סימן לב סעיף ט וביורה דעה

שערי תשובה

התקפה חשיו פסול, וה"ה בטוהן ליבא התקפה. ולפי שיטת החסידים בחרש וקטן שיש להם דעת קצת פשר בעומד ע"ג ובשוטה פסול; ולדעת רבנו יונה דס"ל כיון דאפשר ע"י שליח מהני פנתה העומד ע"ג, גם בשוטה פשר, ע"ש. ובמהצית השקל פתח הלהרשב"א בחרש וקטן פשר, רק בשוטה פסול, ויר"י גם שוטה פשר; ולת"א, דהרשב"א לא כ"כ רק לשיטת התוספות, ואיהו גופה ס"ל דגם בחרש וקטן פסול כמ"ש

משנה ברורה

(ד) אם לא כשאר אחר-כך בפרושה שהוא עושה שלא לשמה: (ו) הטווי. ואם טוה מעט ואחר-כך אמר, (ז) לא מהני למה שנטוהו כבר, דספקין מספקא לן אי אמרינן הוכיח סופו על תחלתו⁽¹⁾. ואם בתחלה גסיפן חשב שיהיה לשמה אף שלא אמר בפרושה, נראה לי דיש לצדד להקל בזה⁽²⁾, דספק ספקא הוא⁽³⁾. (ז) שיאמר לאשה. ורצה לומר, בתחלת הטויה לבר. והוא הדין (ו) אם האשה בעצמה אומרת שהיא טויה לשם ציצית דמהני, וגם נאמנת על כך שאמרה; מה שאין כן בעובד-גלולים וחרש שוטה וקטן שאינם נאמנים. מומר לתאבון שאין מטרית לעשות פשר, בבגדו, (י) (ת) לטוה, ומהימן כשאר שטוה לשמה⁽⁴⁾, וכל-שכן אם הוא עובר (ק ר) על שאר עבירות לתאבון; אבל מומר להכעיס, אפיקורוס הוא לכל התורה כלה⁽⁵⁾, ובדאי (ט) אדעתא דנפשה עבד לכלי עלמא: ב (ח) עובד גלולים. וטויה חרש שוטה וקטן אם מהני כשישאר גדול עומד על גבם ומלמדם לעשות לשמה, (י) עין בסיון חס בבית-יוסף שיש פלגתא בזה, ועין בבאר הלכה שפארנו הסקמת האחרונים בזה: (ט) עומד על גבו. עין בבאר הלכה שכתבנו דרוקא אם הטויה אינה נמשכת כל-כך, אבל אם הטויה נמשכת זמן הרבה, אז נראה דאפילו להרא"ש לא מהני בשה שלמד לעובד-גלולים בתחלת הטויה שיעשה לשמה; וכל-שכן אם הפסיק בהטויה ואחר-כך לזמן אחר התחיל לחזר ולטוה, בודאי כלי עלמא מודים דאדעתא דנפשה עבד ופסול: (י) פסול. סבירא לה שיעובד-גלולים אדעתא דנפשה עבד, ולא צית למה שהישאר מנהוהו שיעשה לשמה: (יא) להרא"ש פשר. ובשעת הדחק פשוטין לו ישראל שיטוהו לשמה (יא) יש לסמוך על זה, אבל בלא הכי לא. פי בבאר הגר"א פתב שדעת התוספות והמרדכי גסיפן בהרמב"ם: (יב) וְנִזְהָגִין שְׂסִיעֵי כו'. וכל זה להרא"ש, (יג) אבל להרמב"ם לא מהני כל זה⁽⁶⁾. ועין (יג) באחרונים דמסקין דמהני זה הוא על צד היתור טוב⁽⁷⁾, אבל בדיעבד פשר אפילו בלא סיעע קלל להרא"ש, כיון שתישאר עומד על גבו ומלמדהו לעשות לשמה. ואם אין הישאר עומד על גבו לצוהו, לא מהני סיעע לכלי עלמא, דקמא לן

כמסר"ל, שיהיה כן י"ג שנה ויום א', והניו דקטן גדול ע"ג לא מהני, וזה דעת הרשב"א שהביא הב"י שם. והט"ו שמקל, לפי שברשב"א איתא דברעת מליא מלקא. וזה תסוה, דמשמע חתם דקטן מקרי עד שיבוא לשני גדלות דומיא דרש"י, ונט, ע"ש. ומ"ש מליא כפלגתא כו', עין מג"א שכתב: מליא כפלגתא שכתב הב"י סימן חס, ור"ל דהרשב"א שם אומר בחש"ו, ע"ש בתשובה דס"ל דבהתקפה מליא מלקא, וכיון דליבא

באור הלכה

ולא צריכין חו להשעם דכל הנושע וכו' וכן מוכח וכתובים ב' ע"ב תוד"ה הא (כ"ז): * שיאמר לאשה טווי לי וכו'. עין במשנה ביוורה כמה שכתבנו "רוצה לומר בתחלת הטויה", דכמו דגבי הוא עצמו צריך האמירה בתחלת המעשה, כן גם באומר לאשה. וצריך גם-כן שתהא מחשבה להאשה לשמה, דאם לא-כן מאי מהני אמירת האחרים, שעל-ידיה לא נקרא לשמה אם באמת אין מחשבתה לשמה וכו'. והך "ותו לא צריך" שכתב המרדכי רוצה לומר, שאין ישראל המענה צריך יותר לא דבור ולא מחשבה, אבל האשה על-כ"ל-פינים צריכה מחשבה בתחלתה לשמה (מביאר מהר"ם בענין על המרדכי): * טוֹאָן עבד⁽⁸⁾ וכו'. ולענין טויה חרש שוטה וקטן, עין בסיון חס לענין עשות המעשה שיש פלגתא בזה בין העוסקים, והכי נמי בעניננו. ועלה שם לרוקא לפי הסקמת האחרונים (והוא הט"ו ומ"א ור"ח ור"ן) דאם אי אפשר בענין אחר סוה בעומד על גבו אפילו על-ידי עבדים, וכל-שכן על-ידי חרש שוטה וקטן, אבל לכתחלה יש להתמיר שלא לעשות על-ידי עבדים וחרש שוטה וקטן אפילו עומד על גבו⁽⁹⁾ וחרש מקרי שאינו שומע וקטן מקרי: ושטה, עין יורה דעה סימן א; וקטן הוא עד שיעשה ברמז, וקטנה היא עד ב"ב (א"ר ור"ח ומ"א) שם לא (כ"ז), ובלא עומד על גבו פסול בכל הני אפילו בדיעבד. ועין בתשובת מטקנות-יעקב (ס' כא) שהוכיח מדברי התוספות דעומד על גבו אינו נקרא באומר לו פעם אחת קדם העשייה, רק צריך להתירוהו בכל שעה שלא ישיח דעתו קלל, אבל כל שאינו עומד על גבו ומזהירו המיר, לכלי עלמא אין לו פנהה קלל. ומכלל זה נמצינו למדין שאותן הנוהגין לתן לנערות קטנות לטוה ציצית, וסומכין על זה שאומרים להם לטוה לשמה, לא הועילו כלום, והציצית פסולות מן התורה לזכריהו פלו, עין שם, וכן משמע מדברי ח"י-אדם, עין שם. ודע עוד, דבטויה לשמה כיון שהיא דבר-תורה, מוכח לזכרי הפריימגדים שם בסיון חס דאין לתן לטוה אפילו לנער כן י"ג וכן לנערה בת י"ב כל זמן שלא ידעין שהביא שיהי שערות⁽¹⁰⁾; אך בדיעבד נראה לי שאפשר דאין להתמיר. דסקינן אהנהה דרבא (עין בסיון חס לט בשרשי-תשובה שהקל שם בשם הגדוע ביהודה, ועין שם בבאר הלכה⁽¹¹⁾). ובשגדול עומד עליהם ומלמדם לעשות לשמה, נראה דיש להקל בזה לכתחלה: * וְיִשְׁרָאֵל עומד על גבו וכו'. עין בבית-יוסף שלמד זה מדין עבד, שהקשיך הרא"ש בישאר עומד על גבו. ועין בדגול מרכבה ובחורשו ר' עקיבא איגו ושאר אחרונים שמתנהו על הבית-יוסף, דהלא טעם הרא"ש שחלק בין גט למילה ועבדו, משום דבגט דבעינן שכתב כל תרף הגט לשמה, וזה לא יעשה, אבל בעבדו לא בעינן אלא בתחלת העבדו כשיזיש העורות לתוף הסיר שיאמר אז יאני עושה כך לשם ספר-תורה, וזה יעשה העבדים לשם ישראל שיאמר לו עשה כך; וכן במילה, כיון דברגע הוא עושה, ורמי יעשה אדעתא דישאר לו שיאמר מה שיאמר לו; וכן דעת בעל העטור דמי

שער הציצין

זה לא ישקף הקלא גבי טויה ציצית, דכל טויה וטויה מלקא באנפי נפשה היא. וכיותר שלא בעיני על הבית-יוסף, דהלא הרא"ש הביא ראייה לזכריו מדברי בעל העטור שזוכר פתה, והעטור גופה פוסק לענין טויה דלא מהני על-ידי עבדים אף אם ישראל עומד על גבו, ולמד זה מגט, עין שם בדבריו בהלכות ציצית שכתב כן בפרושה; הרי דלא בבית-יוסף שמשנה טויה לעבדו. אמנם מדברי הגר"א בבאורו שהראה מקור להשלחן-ערוך שכתב דלהרא"ש פשר, וזה לשונו בהשפעתו: וכתב הרא"ש בהלכות ספר-תורה: והטעם, דלא דמי לגט, וישם בעיניו כל התרף לשמה, מה שאין כן במילה וספר-תורה וציצית וכיוצא. שאין צריך אלא בתחלה, כיון דרנע הוא, עושה אדעתא דישאר, עד כאן לשונו. ובאמת לא נזכר כלל בהרא"ש לענין ציצית, משמע מנה שהוא סובר דמה שכתב לענין מילה 'כיון דרנע הוא לאו דוקא, אלא דבדבר שאין נמשך זמן הרבה כעין גט, הוא עושה אדעתא דישאר; על-כן טויה ציצית לטלית נמי, שאין נמשכת אלא רגעים אחדים, מהני עומד על גבו ומה שכתב הגר"א 'שאין צריך אלא בתחלה', רוצה לומר, כיון דאין נמשכת הטויה אלא מעט, מהני לזה הפחשבה שחשב בתחלת הטויה, דלא אסח דעתה עדן מהמחשבה ההיא, מה שאין כן בגט. ואם-כן לפי זה אם נמשכת הטויה זמן הרבה, נראה דלכלי עלמא לא מהני בעומד על גבו; ואין לומר דאומר לאני-ותויר עוד הפעם שיעשה לשמה ועוד הפעם, אם-כן אפילו בגט נמשך באפן זה, והמשנה סתמא קאמר, ועל-כרחו דלא צית לה באפן זה, אם-כן הכי נמי בטויה. היצא מזה, דהשלחן-ערוך לא הקל להרא"ש בעומד על גבו כי אם באינה נמשכת הטויה זמן הרבה⁽¹²⁾, וכעין שכתב לעיל מנה 'טווי לי ציצית לטלית', אף דשם האי לשנא לאו דוקא, דהוא הדין אם טויה עבדו כל היום, אף על-כרחו הרי חזין דהשלחן-ערוך לא מירי בטויה הנמשכת כל היום, כעין בזמננו בהפאבריקין-ו'.

תרגום: 1 בתי תרשתי.

(ד) פרימגדים: (ה) פרימגדים וכן מוכח בבאר הגר"א, ע"ש: (ו) פרימגדים. ובעבדים משמע מדברי הפרימגדים לקמן בסיון חס לט שאפילו אמר בפרושה בכתובת התפילין שעושה לשמה לא מהני, דדלקא אין פיו ולבו שוין, ואם-כן כלאורה הכי נמי בטויה פסול כל זמן שאין אחר עומד על גבו המלמדהו לזה. ואולי דיש לחלק כי שם לא מהני עומד על גבו דמי לגט לכן גם זה לא מהני, מה שאין כן בענינו להרא"ש, ועין: (ז) פרימגדים: (ח) מוכח מלקמן סימן לט בגמ' אברקה: (ט) פרימגדים בסיון חס: (י) מג' אברקה: (יא) ח"י-אדם: (יב) בסיון לב: (יג) מג' אברקה שם והגר"א:

הלכות ציצית סימן יא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

ואם טוה קעט וְאֶחָדָם אָמַר, לֹא מִהְיָ לְמָה שְׁנִטְוָה כְּכֹר, דְּסַפְקֵי מְסַפְקָא לָן אִי אֶמְרִינָן הוֹכִיחַ סוּפוּ עַל תְּחִלְתוֹ.⁸

8) ואם פירק את החוטים עד שלא נשאר כלל חלק טווי מהטויה הראשונה, ולאחר מכן שב וטוואן לשמן, צידד בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' עו) להכשיר. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ו), והוסיף, שלמרות שאם מפרקם לגמרי הרי זה מועיל, מ"מ אין להתיר לסוחרים לעשות כן, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' ה) שאם מבטל את כל הטויה הראשונה הרי זה מועיל. אמנם בהג"ה בשו"ת מהרש"ג שם כתבו שחזר בו מהיתרו זה.

[משנ"ב שם]

ואם בְּתַחֲלָה גָּסַפְן חֲשַׁב שִׁיהִיה לְשִׁמָּה אָף שְׁלֵא אָמַר בְּפִרְשׁוֹ, נִרְאֶה לִי דִישׁ לְצַדֵּד לְהַקֵּל בְּזָהָה,⁹ דְּסַפְקָא סַפְקָא הוּא.¹⁰

9) משמע שכיון שהוא ספק ספיקא יש לברך עליו, וכן לענין ספק ספיקא בספירת העומר כתב לקמן (סי' תפט"ו לח) שמברך (וראה מה שכתבנו שם). וכן לגבי ספק ספיקא בקריאת המגילה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תרצ"א ס"ק ט) בשם הלבושי שרד שיכול לברך. אמנם, לענין חיוב ברכה אחרונה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' רטו ס"ק כ) בשם החיי אדם והפמ"ג שאף מי שיש לו ספק ספיקא, כגון המסתפק אם אכל שיעור כזית או לא, וגם לפי הצד שלא אכל כזית מסתפק כיון שאכל 'כזית' שמה ההלכה כדעת הפוסקים שצריך לברך על כך ברכה אחרונה, הדין הוא שלא יברך מספק (וראה מה שכתב בשע"צ לקמן סי' ר"ו ס"ק ו ובמה שכתבנו שם). וכן לענין ספק ספיקא בברכת על נטילת ידים, כתב בביה"ל לעיל (סי' ז ס"א ד"ה להתפלל) בשם הארצות החיים שהדין כן.

10) כאן אתם שדין הוכיח סופו על תחילתו נחשב כספק, ומועיל לצרפו לענין ספק ספיקא, וכן משמע ממה שכתב בביה"ל לקמן (סי' לב ס"ח ד"ה בתחלת העבוד) לענין עיבוד הקהל לתפילין. אמנם, לענין מי שתחב חוטים בבגד שלא לשמן, וקשרם לשמן, כתב בביה"ל לקמן (סי' יד ס"ב ד"ה לא יברך) שאף על פי שלכאורה כשר מדין ספק ספיקא, שמה לא צריך לשמה בהטלת הציצית, ואף אם צריך לשמה, שמה אומרים הוכיח סופו על תחילתו, מ"מ יש לומר שכיון שיש פוסקים שסוברים שלא אומרים הוכיח סופו על תחילתו, אין כאן אלא ספק אחד, וראה שם שנשאר בצי"ע.

[משנ"ב ס"ק ז]

מוֹמֵר לְתַאֲבוֹן שְׂאֵין מְטְרִיחַ לְעֲשׂוֹת צִיצִית בְּכַגְדוֹ, מְתָר לְטוֹת, וּמְהִינָן כְּשֶׁאֶמַר שְׁטוּה לְשִׁמָּה.¹¹

11) ומי שיש לפניו היתר ואיסור, כגון שיש לפניו בגד אחד עם ציצית ובגד אחר בלי ציצית, ואף על פי שאין לו טירחה לקחת את זה או את זה, מ"מ אינו מקפיד לקחת את ההיתר דוקא, אלא לוקח מן הבא בידו, כתב בביה"ל לקמן (סי' לט ס"א ד"ה או מומר) שעדיין אינו בכלל מומר להכעיס, עד אשר יניח את ההיתר ויקח את האיסור בדוקא. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב שם]

אָבֵל מוֹמֵר לְהַקְעִיס, אֶפְיָקוּרוֹס הוּא לְכָל הַתּוֹרָה בְּלָהָה.¹²

12) וכן לגבי מי שמומר לחלל שבת בפרהסיא, כתב לקמן (סי' לט ס"ק ו) שנחשב הוא כמומר לכל התורה. ומי נחשב כמומר לחלל שבת בפרהסיא, וכן לגבי מחללי שבת בזמנינו האם נחשבים הם כמומרים או כתינוקות שנשבו, ראה מה שכתבנו לקמן סי' תקיב ס"ק ב.

[משנ"ב ס"ק יב]

יָבֵל זֶה לְהִרְאֵשׁ, אָבֵל לְהִרְמַבֵּס לֹא מִהְיָ כֵּל זֶה.¹³

13) ואם התחיל הישראל את הטויה, כתב החו"א (א"ח סי' ו ס"ק י) שיכול הנכרי להמשיכה משום שתמא לשמה, וכתב שאפשר שכן הוא הדין אף לדעת הרמב"ם. ובשיטת המשנ"ב, ראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ה.

[משנ"ב שם]

וְצִיָן בְּאַחֲרוֹנֵיהֶם דְּמַסְקֵי דְּמִנְהַגָּה זֶה הוּא עַל צֵד הַיּוֹתֵר טוֹבֵי.¹⁴

14) ובטעם מנהג זה כתב החו"א (א"ח סי' ו ס"ק י), שכיון שמחשבת 'לשמה' של הבעלים אינה מועילה אלא צריך מחשבת 'לשמה' של האדם העובד, מועיל הסיוע להחשיב את הישראל כעובד. ומה שמקילים מעיקר הדין אף בלא סיוע הישראל, הרי זה משום שתחילת עשיית הנכרי מתייחסת אל הישראל המצווה, ונחשבת היא כמעשיו.

[ביה"ל ד"ה טוואן עמ"ם]

טוֹאָן עֲפִי"ם¹⁵ וְכִי, אָבֵל לְתַחֲלָה יֵשׁ לְהַמְיֵר שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת עַל-יְדֵי עֲפִי"ם וְחֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן אֶפְלוּ עוֹמֵד עַל גְּבוּלוֹ¹⁶ וְכוּ', כֵּן זְמַן שְׁלֵא יִדְעִין שֶׁהִבְיֵאוּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹⁷ וְכוּ', עֵצֵן כְּסִימֵן לֹט בְּשִׁעְרֵי-תְּשׁוּבָה שֶׁהִקְלָ שֵׁם בְּשֵׁם הַנּוֹדֵעַ בִּיהוּדָה, וְצִיָן שֵׁם בְּבִאור הַלְקָה.¹⁸

15) ולענין טויה על ידי מכונה, כתב החו"א (א"ח סי' ו ס"ק י ד"ה וראה ד"א"צ) שכיון שתחילת העשייה היא על ידי אדם במה שמסיר את ה'מונע' של הפעולה ונעשית לשמה, אף על פי שהמשך פעולת המכונה אינה מתייחסת אליו, מ"מ נחשב הדבר כ'סתמא לשמה', וכן כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' סט אות ה) בשם תשובת חסד לאברהם (מהדורת א"ח סי' ג). ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' צ"א-צ"ב) האריך בדעות המקילים והמחמירים, והוסיף חשש נוסף, שמצוי בבתי הטויה שאין מניחים לגעת במכונות אלא לנכרים הבקאים העובדים שם, והרבה פעמים כשנפסק הזרם, חוזרים הם ומחברים את הזרם בעצמם, ונמצא שנעשו בטוית נכרי, שלשיטת הרמב"ם לא מועיל אף אם עומד הישראל ומלמדו לשמה, ולכן הסיק ששומר נפשו ירחק מזה. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ב) כתב שטויה על ידי מכונה אינה נעשית לשמה, ואף אם יאמר בתחילה שערשה זאת לשמה לא יועיל, כיון שבכל רגע ורגע זו עשייה חדשה, ואף לפי דעת החו"א אין להתיר אלא במכונה שטויה בכל הפעלה רק חוט אחד, אבל במכונה שלאחר שגמרה לטוות חוט אחד מתחילה לטוות חוט אחר, לא הועילה כוונתו רק לחוט הראשון, אבל שאר החוטים פסולים.

16) ובמשנ"ב לקמן (סי' יד ס"ק ד, ובביה"ל שם ס"א ד"ה טוב) כתב בשם ארצות החיים לגבי קטן שיש להקל בזה לכתחילה, ותמה עליו.

17) ובטעם הדבר שלענין דברים שהם מדאורייתא לא סומכים על החזקה שקטן המגיע לכלל שנים מביא שתי שערות, כתב במשנ"ב לקמן (סי' נה ס"ק לא) בשם הפמ"ג שמיעוט המצוי אינם מביאים שתי שערות כשהגיעו לכלל שנים, ולכן החמירו חכמים לענין דאורייתא לחוש למיעוט (וראה עוד שם בס"ק מ).

18) ששם (ס"א ד"ה או קטן) כתב, לענין פרשיות תפילין שנכתבו על ידי נער בר מצוה ואין בידינו לבדוקו אם הביא שתי שערות, שצריך עיון למעשה, כיון שהנודע ביהודה והפמ"ג מכשירים, ומאידך הרעק"א והישועות יעקב פסולים.

[ביה"ל ד"ה ישראל]

דִּטְשִׁלְטוֹן-דְּרוּף לֹא הִקְל לְהִרְאֵשׁ כְּעוֹמֵד עַל גְּבוּ כִּי אִם בְּאֵינָה נִמְשַׁכֵּת הַטּוּיָה זְמַן הַרְבֵּה.¹⁹

19) והחו"א ביאר (א"ח סי' ו ס"ק י), שהחילוק בין מילה לגט אינו במשך זמן העשייה, אלא בדין 'סתמא לשמה', שבגט אין אומרים שמחשבת ה'לשמה' הראשונה של הישראל מועילה להחשיב את כל הכתיבה כ'סתמא לשמה', כיון שכל רגע מן הכתיבה ראוי לחרטה מן הגרושין, מה שאין כן בעיבוד ומילה, שכל המשך הפעולה נחשב כ'סתמא לשמה' מכח מחשבתו הראשונה של הישראל. ולפי זה כתב, שאם התחיל הישראל עצמו את הטויה, או אפילו עמד הישראל על גבי הנכרי בתחילת הטויה וצוהו לעשותה לשמה, יכול הנכרי להמשיך את הטויה אפילו זמן רב.

הַלְבוֹת צִיצִית סִימָן יא

ביאורים ומוספים

24 מבואר שאם אינם שזורים היטב מותר לקשרם. וכן כתב בספר דינים והנהגות (פ"ב אות י) בשם החזו"א לענין חוטי ציצית שאינם שזורים היטב, ומתוך כך מתפרקת זוירתם, שאפשר לקשרם.

ואם יכול בקלות לעשות תחבולה שלא יתפרקו הציציות, כתב הא"א (בוטשאטש, סי"ד) שיעשה כן. וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ה) שאולי כלול בדבריו היתר להדביק את ראשי הציציות בדבק שקוף, ואין בכך משום ביטול דין שזירה, כיון שבאמת הם שזורים, אך הוסיף שהדרך הראויה היא לעשות קשר כמו שהזכירו השו"ע והרמ"א.

[ביה"ל ד"ה ונעשו]

ואם נחפרק לו חוט אֶחָד לְשָׁנִים ולא נשאר קְדֵי עֲנִיבָה, בְּדֹאֵי פְּשִׁי: אַף קְדֵי שְׁלֹא יִעָבֵר עַל כָּל תּוֹסֵיף²⁵.

25 ובמשנ"ב להלן (ס"ק ט) הביא את דעת הגר"א שאין איסור 'בל תוסיף' אלא במוסיף חוטים ממין אחר, אך לא במוסיף חוטים מאותו המין, וכתב החזו"א (או"ח סי' ג ס"ק טז), שחוט פסול הרי הוא כחוט ממין אחר לענין זה.

אמנם החזו"א כתב (שם) שאף על פי שהתפרקו חוטי הענף, מ"מ כיון שלא קשר חוט פסול עם החוטים, והכשר הציצית נעשה על ידי חוטים הכשרים למצוה, אין החוטים הנוספים שמתפרקים למטה בענף פוסלים משום 'בל תוסיף'.

[ביה"ל שם]

יאמר בפרוש²⁶ דלא ניחא לה בתוספות²⁷.

26 משמע שדי באמירתו שלא נוח לו בתוספת, ואינו צריך לחתכה. אמנם, לענין המטיל ציצית על ציצית, כתב השו"ע לעיל (סי' י ס"ו) שאם התכוון לבטל את הראשונה, חותך את הראשונה וכשרה.

27 והחזו"א כתב (שם), שלטוברים שצריך ביטול נראה שצריך לבטל את שניהם, כיון שאם ישאיר ברעתו חוט אחד, הרי חוט זה יחשב כאילו הוסיף חוט ממין אחר, ויפסול את הציצית משום 'בל תוסיף'.

[ביה"ל שם]

אם נפסק השזירה בחוט במקום הנקב אֶפְשֵׁר דְּכָשֵׁר²⁸.

28 והחזו"א כתב (שם), שכל חוט שבאמצעו אינו שזור הרי הוא פסול, משום שהחלק שאינו שזור מפסיק את החיבור בין חלקי החוט הכשרים, ולא נתפרש טעמו של הביה"ל שנטה להכשיר בזה.

[ביה"ל ד"ה וצריך שזירה]

דלמַצְנָה מִן הַפְּקָרָה טוֹב שִׁיקָהָ כָּל חוּט כְּפֹל לְשִׁמוּנָה²⁹.

29 ומקור להידור זה, כתב הערוך השלחן (ס"א) שאולי הוא מפני שאמרו בגמרא (יומא ע"א, ב) שבגדי כהונה שכתוב בהן 'שש' היה חוטן כפול ששה, ואילו בגדים שכתוב בהן 'משור' היה חוטן כפול שמונה, והרי לגבי ציצית נאמר בספרי לשון 'שזור' [כמובא במשנ"ב ס"ק יד], ולכן יש המהררים לכפול חוטי הציצית לשמונה.

[ביה"ל שם]

נקטתני אם היו שזורים לשנים שלא לשמה ואחר-כך שזנם לשמונה לשמה או להפך³¹.

21 לכאורה מדובר ששזרם בתחילה במחשבת 'לשמה', ובסוף שזרם להדיא במחשבת 'שלא לשמה', או שבתחילה שזרם אדם אחד ובסוף שזרם אדם אחר, שאם שזרם אותו אדם בסוף בסתמא, הרי כתב במשנ"ב לעיל (ס"ק ה) שקיימא לן ש'כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה', והשובה השזירה שבסוף כאילו נעשתה אף היא במחשבת 'לשמה'.

[ביה"ל ד"ה לשמן]

אֶבֶל בְּסִתְמָא, אִם מִי שְׁשָׂרָה בְּעִצְמוֹ שְׁזָנָן, יֵשׁ לוֹמֵר בְּנֵה דְּקָל הַעוֹשֶׂה עַל דַּעַת רֵאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה, אִף דְּהוּא שְׁמִי פְּעֻלָּתוֹ³².

22 ולענין תליית חוטי הציצית, משמע מסתימת לשונו לקמן (סי' לג ס"ד ד"ה אפלו בדיעבד) שאם נתלו החוטים בסתם אין להכשירם, אף אם נטוו קודם לכן במחשבת לשמה.

[משנ"ב ס"ק יח]

וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֶדְרְבָּה יוֹתֵר טוֹב שְׁלֹא לְקַשְׁרָם³³.

23 ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"ק כג), שהוא כדי שלא להוסיף על הקשרים. וביאר הפמ"ג (א"א ס"ק כג) שאין כונתו שאסור משום 'בל תוסיף', שהרי רק הקשר הראשון הוא מן התורה, אלא שהוא כמוסיף על הקשרים שנהגו לקשור (כמבואר לקמן (סי' כד ס"א)) שהם כנגד חמשה חומשי תורה.

אמנם לענין הדלקת נרות שבת, מבואר ברמ"א לקמן (סי' רסג ס"א) שאף על פי שנהגו להדליק שני נרות, אחד כנגד 'זכור' ואחד כנגד 'שמור', מ"מ יכולים להוסיף על המספר ולהדליק שלשה או ארבעה נרות, משום שניתן להוסיף על דבר המכוון נגד דבר מסוים, ובלבד שלא יפחות ממנו.

[משנ"ב שם]

וְנִכְוֵן לְהַתְּמִיר אִם הֵם שְׁזוּרִים יָפָה, דְּלֹא שְׁכִיחַ שְׁתַּפְּרָקָן³⁴.

הלכות ציצית סימן יא

כ באר הגולה

סימן רעא גבי תפלין וספר-תורה: (יג) ***וַיִּצְרִיכוּן (יד) שְׁזֵירָה, וְשִׁיחֵיו (ז) [צ] שְׁזוּרִין (טו) *לְשֵׁמֶן: ג האם נתפרקו משְׁזוּרְתָן (טו) *וַנַּעֲשֵׂה שֶׁשֶׁה-עֶשֶׂר, בְּשָׂרִים, *וְהוּא שִׁישִׁיתָּר בַּשְּׁזוּר (יז) כְּדֵי עֲנִיבָה:** (הגה) וּלְכַתְּחֵלָה (יח) טוב לקשר החוטין (ג) למטה, כְּדִלְקָמֵן בְּסִיעֵיף יד בְּסִימָן זָה (כ"י בשם הרמב"ם): **ד' יֵאָרְךָ הַחוּטִים** (מנחות לט, מא, לפיכך הרא"ש והרמב"ם בפרק א שהלכות (תפלין) [ציצית])

באר היטב

ובט"ו מש"ש: (ז) שְׁזוּרִין לְשֵׁמֶן. ואפלו בדיעבד פסול אם לא היו שְׁזוּרִין לְשֵׁמֶן, מ"א: (ג) לְמִשְׁחָה. ובציצית של רבנו שלמה מולכו לא היו קשורים. וכתב מ"א: וכן שמעתי, דהוי כמוסיף על הקשרים, ובפרט אם הם שְׁזוּרִים מְעַשֶׂה עֲבֵת, דהניו בתחלה שְׁזוּר ב' חוטין ואח"כ עֶשֶׂר מְעַשֶׂה עֲבֵת מארְבָּעָה

ה"ה בשמו, וגם לרבינו לא הו"ל להמגיא לכתב רק שוטה לכו, אף באמת המג"א כן לפלגת הרשב"א דפסול בחשי"ו וקמ"ש: [צ] שְׁזוּרִין. עכ"ט. וכתב במח"ב בשם מור וקציעה, שאם אינו מוצא אחרים והוא שעת הדחק, יוכל לסמך להכשירו. וגם הני"צ וא"ר מכשירין בדיעבד. וכתב הבאר-עש"ק סי' נא: מי שעושה חוטי הציצית שהם שמונה חוטין דוקים בכל חוט, שהם ס"ד בכל כנף, אין מוחזין בידו:

באר הלכה

ולפי זה יש לישב קצת הקשיו הגדולה הנ"ל מבעל העשור, דאפשר דהוא מרבי בנמשך זמן הרבה: * **וַיִּצְרִיכוּן שְׁזֵירָה.** עין במשנה ברוך כמה שכתבנו שיכפול לשנים, הכי מוכח מסתימת לשון הר"ן סוף פרק קמא דביצה, וכן מוכח מלשון הנמקד ערובין צו עמוד כ: וְדִלְמָא אֲדַעְמָא דְשַׁפְתָּא דְגִלְמָא עֵיפִינְהוּ, שְׁפָרְשֵׁי וְכַפְלִינְהוּ, כדוד. ועין בט"ו בסעיף-קטן ב שפרש על זה דהא דספרי: תלמוד לומר פתיל תכלת, טווי ושזור עינין פתילה (והוא מהמג"מ). ולבאר זה יקשה על זה מיומא דף עב עמוד א בגמרא: תלמוד לומר פתיל פתילים, הרי כאן ד', ועין שם בפרוש רש"י ותוספות שהוא על-ידי קציעה, ואם היה על-ידי כפילה ושזירה לשנים אם-כן היה שמונה חוטין: אם לא דנימא דסוכר דשזירה היטב אפלו כלי הכפלת החוט גס"כ בכלל שזירה הוא, והוה רבך תרש. אומנם לפי מה דמשמע בהראב"ד שם דהיה להם התקן בספרי: דילפינן תכלת ממשפח דהיה שם שזירה, ניחא ה"ל, דהתם פתילה לאו שזור הוא. ועל-כ"ל פנים לכל הפוסקים די שזירה שזור לשנים (ועין בתרומות-התמים שהביא ר"ש אומרים דלמעהו מן המסכת טוב שיהיה כל חוט כפול לשמונה²⁸⁰). ואולם באמת ממה אני על המהדרין לקנות דוקא כפול לשמונה, שהוא על-כ"ל פנים רק למצוה מן המסכת לכלי עלמא, הלא יותר ראוי להם לכתחלה להדר על הציצית לידע אם הם שוויים ושזורים לשמה כדן על-ידי ישראל, כי יש מקומות שמוכחין לטות ציצית על-ידי גוי בצווי ישראל, וכי האי גונא קיולת. ועין בסימן זה במשנה ברוך סעיף-קטן ט' וי נסתפקתי אם היו שזורים לשנים שלא לשמה ואחר-כך שזנם כשמונה עשרה או להפך²⁸¹. מי אוליין בתר שזירה בתרא או קמא, וצריך עיין: * **לְשֵׁמֶן.** עין במשנה ברוך, והוא מדברי הגר"א: א"כ מן משמע דהוא דבר-תורה. וכן מצד הפריימגדים דהוא דבר-תורה. והכ"ח והתנחלת-צ"ב והאל"ה רבה מקלין בדיעבד אף כלי שזירה, אף אין לסמך על זה, כי רבו החולקין על זה, כי הגה מהר"ן והגומפרייזוס והשלמן-ערוך סעיף ג מוכח בהרא"ש דהשזירה מועב, וכן כתב העלת-תמיד בהרא"ש בסעיף ג, וכן מוכח מהתניי-אדם והד"ר-התמים והשלמן שלמה וארצות-התמים. ונמה שכתב האלה רבה לרחות ראת העלת-תמיד, מה המעין בני"ו ודבריו בברייתא: ראה להרא"ש והד"ן עם העלת-תמיד, עיי"ש; גם כבר השיען עליו הפריימגדים בכמה ראות נכוחות. אף מה שהוכיח הפריימגדים מהלבוש שסוכר גס"כ בהתנחלת-צ"ב, המעין בבית-יוסף ובלבוש ירוא להפכו, כי הדעה המסכמת כתב סתמא והדחיה בשם יש אומרים, כדוד. ואם היו שזורים אף שלא היו לשמן, יש לעין בדברי, דאף דמדברי העלת-תמיד והמגן-אברתם והגר"א משמע דהוא לעצובא, וכן התניי-אדם והשלמן-שלמה העתיקו את דברי המגן-אברתם להלכה, מקל מקום אפשר דיש לסמך בזה בשעת הדחק על הפקלין הנ"ל לענין לשמה, וכן הד"ר-התמים והארצות-התמים העתיקו את דברי האלה רבה הנ"ל לענין לשמה, וכן בשערי-תשובה בשם מור וקציעה, והפריימגדים גס"כ מסתפק לענין לשמה, עיי"ש. ודע עוד, דנראה לי פשוט, דאף לדעת הפחמירין בשזירה לענין לשמה, הינו דוקא בפרוש דלא לשמן, אבל בסתמא, אם מי ששנה בעצמו שזן, יש לומר בזה דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, אף דהוא שפי' עילות²⁸²; וראיה לזה מדברי התוספות בנכחים דף ב עמוד ב דבור המתחיל הא לשם וכי, דפרשו דאין התקנה לענין שפי' עבודות, שחייבה ומכילה, ואפלו הכי מסיק שם התקנה דאף אם נימא דהתם ונכחים לאו לשמן הו' עומדין אפלו הכי כשר התקן, אם חשב בשחיטה לשם פסח ובקבלת סתמא, מישום דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה; והכי נמי בעניננו, אף דהתם חוטין לאו לשם ציצית עשויו, היכא דשן מתחלה בפרוש לשמן, הו' הו' סתם שזירה גס"כ לשמן, דהכא והתם הו' ענינא הוא, דהתם נפקא לן בנמקד ארבע עבודות צריכין להיות לשמן מקרא ד'ויצית פסח', שיהא כל עשוימיו לשם פסח, והכא נמי נפקא לן מקרא ד'ויצית' ממשח לך' לשם חוקן, בין השניה בין השזירה, דהכל הוא בכלל עשיה, כמו שכתב הגר"א. [ואף לפי מה שזוהר התוספות שם פורש נה מפני דאביע לן שם בפסחים אי בעבודת אחת תנן וכו', על-כ"ל פנים לא דחו משום דלא שך בזה 'כל העושה' וכו', רק מטעמא אחרניא]. ואף דהמגן-אברתם כתב 'אם לא היו שזורים לשמן פסול, ולא כתב 'אם היו שזורים שלא לשמן, משמע דאף בהתם פסול — אפשר דלאו בדוקא נקט: אי נמי, היכא דהשזיר לא היה בעצמו השונה, דלא שך בזה 'כל העושה' על דעת ראשונה הוא עושה, כמו שכתב בספר משנת-אברתם בסימן יט סעיף כג לענין בחיבת סת"ם: * **וַנַּעֲשֵׂה שֶׁשֶׁה-עֶשֶׂר** עין במשנה ברוך. ואם נתפרק לו חוט אחד לשנים ולא נשאר כדי עניבה, כדאי כשר: אף כדי שלא יעברו על כל חוטי²⁸³ יאמר בפרש"י²⁸⁴ דלא יתיא לה בתוספות²⁸⁵, או שיחתך להפותר וישאר רק שמונה חוטין [פמ"ג בא"א סקי"ג]. אם נפסק השזירה בחוט במקום הנקב אפשר דכשר²⁸⁶, דהא באמת לא נפסק החוט באתו מקום, רק דנקטר לו שם שזירה, ועין אחר-כך מצאתי שפעין זה מסתפק הפריימגדים בסוף סימן יב, במשפחות-תב, לענין אם נפסק השזירה במקום סיים הגדיל ולמטה השזירה קמ: * **וְהוּא וְכוּ כְּדֵי עֲנִיבָה.** וכלאי הכי פסול. ונראה דאפלו אם ירצה אחר-כך לשונם לא מנהי, מישום שתפשה ולא מן העשוי, וכעין מה דסבירא לה

מסייע אין בו ממש: (יג) **וַיִּצְרִיכוּן.** אחוטי ציצית דעלמא קאי ולא אטוון עכו"ם, (יד) דשם לא מהני להפוסלין אפלו אם שזן אחר-כך ישראל לשמן: (יד) **שְׁזֵירָה.** הינו שיכפולם אחר השזירה לשנים וישורם: (טו) ואם כפל כל חוט לשמונה ושזרו גס"כ, לית לן בה. וטעם להשזירה, דתנא בספרי: 'ויצשו להם ציצת', שומע אני עשה ציצית כמות שהוא? תלמוד לומר 'ונתנו על ציצת הנפך פתיל תכלת', כטווי ושזור [פרוש, עינין משכן דהוי שזור: אי נמי, דהתם פתילה היא שזורה]: אין לי אלא תכלת, לכן מניין? אמרה תורה: מן תכלת מן לכן, מה תכלת טווי ושזור אף לכן טווי ושזור. ועין בבאר הלכה: (טו) **לְשֵׁמֶן.** דמטויה ואילך (טו) הוא הכל בכלל עשיה דקנימא לן דצריך לשמה. וכתב המגן-אברתם דאף בדיעבד מעבב אם לא היו שזורים לשמן, וכן משמע מבאר הגר"א: ויש מקלין בדיעבד אף בלתי שזירה. ועין בבאר הלכה שבארנו דאין לסמך על זה, אף אם השזירה היה סתמא יש להקל בדיעבד, כיון דהשזירה היה לשמה, וכל העושה על דעת הראשונה הוא עושה: **ג (טו) וַנַּעֲשֵׂה שֶׁשֶׁה-עֶשֶׂר.** פרוש, שנתפרק כל השמונה חוטין, ולרבותא דרישא נקטה, אכל הוא הדיון אם נתפרק שני חוטין ונעשו ארבעה גס"כ בעינין שישפתי כדי עניבה, דאי לאו הכי פסול, דהוי כמו שנחסרו לו שני חוטין בציציותיו, דפסול אם לא דקרק בשעת עשיה שיהיה לעולם ארבעה ראשים מצד אחד, וכדלקמן בריש סימן יב: (יז) **כְּדֵי עֲנִיבָה.** ואף-על-גב דיש פוסלין אם נפסקו כלן אפלו נשתי כדי עניבה, כמ"ש סימן יב, מכל מקום בשזירה סמכינן אדעה ראשונה דהלקמא קתה, כמו שפסק שם [מ"א ופמ"ג, עיי"ש]. ודע עוד, דהשלחן-ערוך מורי דוקא בשזור כל חוט לשנים, אבל אם כפול ושזור לארבעה או לשמונה, כמו שמוציא בזמננו, ונתפרקו לששה עשר, אפלו אם לא נשתי כדי עניבה כשר, דהא על-כ"ל פנים נשאר החוטין שזור לשנים. ולענין 'כל חוטי' עין בבאר הלכה: (יח) **טוב לקשר.** ויש אומרים דארבעה יותר טוב שלא לקשר²⁸⁷, ונכון להחמיר אם הם שזורים יפה, דלא שכיח שיתפרקו²⁸⁸ [ממ"א בס"ק כ"ג ופמ"ג,

משנה ברורה

וענין שמונה חוטין דוקא בפרוש לשמן, וכן בשערי-תשובה בשם מור וקציעה, והפריימגדים גס"כ מסתפק לענין לשמה, עיי"ש. ודע עוד, דנראה לי פשוט, דאף לדעת הפחמירין בשזירה לענין לשמה, הינו דוקא בפרוש דלא לשמן, אבל בסתמא, אם מי ששנה בעצמו שזן, יש לומר בזה דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, אף דהוא שפי' עילות²⁸²; וראיה לזה מדברי התוספות בנכחים דף ב עמוד ב דבור המתחיל הא לשם וכי, דפרשו דאין התקנה לענין שפי' עבודות, שחייבה ומכילה, ואפלו הכי מסיק שם התקנה דאף אם נימא דהתם ונכחים לאו לשמן הו' עומדין אפלו הכי כשר התקן, אם חשב בשחיטה לשם פסח ובקבלת סתמא, מישום דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה; והכי נמי בעניננו, אף דהתם חוטין לאו לשם ציצית עשויו, היכא דשן מתחלה בפרוש לשמן, הו' הו' סתם שזירה גס"כ לשמן, דהכא והתם הו' ענינא הוא, דהתם נפקא לן בנמקד ארבע עבודות צריכין להיות לשמן מקרא ד'ויצית פסח', שיהא כל עשוימיו לשם פסח, והכא נמי נפקא לן מקרא ד'ויצית' ממשח לך' לשם חוקן, בין השניה בין השזירה, דהכל הוא בכלל עשיה, כמו שכתב הגר"א. [ואף לפי מה שזוהר התוספות שם פורש נה מפני דאביע לן שם בפסחים אי בעבודת אחת תנן וכו', על-כ"ל פנים לא דחו משום דלא שך בזה 'כל העושה' וכו', רק מטעמא אחרניא]. ואף דהמגן-אברתם כתב 'אם לא היו שזורים לשמן פסול, ולא כתב 'אם היו שזורים שלא לשמן, משמע דאף בהתם פסול — אפשר דלאו בדוקא נקט: אי נמי, היכא דהשזיר לא היה בעצמו השונה, דלא שך בזה 'כל העושה' על דעת ראשונה הוא עושה, כמו שכתב בספר משנת-אברתם בסימן יט סעיף כג לענין בחיבת סת"ם: * **וַנַּעֲשֵׂה שֶׁשֶׁה-עֶשֶׂר** עין במשנה ברוך. ואם נתפרק לו חוט אחד לשנים ולא נשאר כדי עניבה, כדאי כשר: אף כדי שלא יעברו על כל חוטי²⁸³ יאמר בפרש"י²⁸⁴ דלא יתיא לה בתוספות²⁸⁵, או שיחתך להפותר וישאר רק שמונה חוטין [פמ"ג בא"א סקי"ג]. אם נפסק השזירה בחוט במקום הנקב אפשר דכשר²⁸⁶, דהא באמת לא נפסק החוט באתו מקום, רק דנקטר לו שם שזירה, ועין אחר-כך מצאתי שפעין זה מסתפק הפריימגדים בסוף סימן יב, במשפחות-תב, לענין אם נפסק השזירה במקום סיים הגדיל ולמטה השזירה קמ: * **וְהוּא וְכוּ כְּדֵי עֲנִיבָה.** וכלאי הכי פסול. ונראה דאפלו אם ירצה אחר-כך לשונם לא מנהי, מישום שתפשה ולא מן העשוי, וכעין מה דסבירא לה

שער הציון

(יד) בית-יוסף: (טו) הרמב"ם: (טז) הגר"א:

הלכות ציצית סימן יא

השמונה * אין פחות (ד) [ד] (יט) מד' גודלים, ויגש אומרים י"ב גודלים, (כ) * וכן נוהגין. * ולמעלה אין להם (כא) שעור: (הגה ואם עשאו ארף יותר מדי * יכול לקצרו, ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי) (מדרכי בה"ק). **אחד מהחוטים (כב) יהיה * יותר (ס) ארף, כדי שיכרך בו (כג) הגדיל (הגדיל הינו החלק מהציצית שאינו ארוג):** (הגה ושעור הנזכר יהיה בציצית (כד) לאחר שנקשר, מלבד מה שמנח על קרן הפגד) (סברת ב"י): **ה (כה) * אין עושין הציציות מהצמר הנאחז בקוצים קשהצאן רוכצים ביניהם, ולא מהנימין הנתלשים מהבהמה, ולא משיורי שתי (כו) שהאורג משיר בסוף הפגד. והטעם, משום בזוי (1) מצוה: ו * לאם עשאו * מצמר גזול, פסולים, דקתיב ועשו (כו) להם, משלהם:** הגה

ז רבנו תם ורמ"ב
ח הרא"ש ט שם
בגמרא י הרא"ש
כ מנחות מב סקת ט
ל ספה שם

באר היטב

יפה דלא שיכחי שיתפרקו: (7) מארבע גודלים. ומודרים במקום רחב באמצע גודל, מדרכי ד"מ מ"א ע"ת: (8) ארף. ג"ל דאם אחד אינו ארף כל-כך לרף בו הכל, יכרף בו קצת פריכות מחוט א' וקצת פריכות מהחוט השני, כי בזמן התכלת היו עושין קצת הפריכות מתכלת וקצת הפריכות מלבן, מ"א: (1) מצוה. ואפלו בדיעבד פסול, ט"ו. לכאורה קשה, דלפי"ו דהטעם הוא משום בזוי מצוה לא מקשה הש"ס מידי מהא לבי"ה בספק דף ט ע"א; ויש לישב ע"פ הנסחא של הגמרא שם: אלמא דבעינן טויה לשמה וכו', ומותיב לה משמואל, דלא כפרש"י שם, ע"ש ודו"ק. ובהו יתרו קשית הפוסקים למה

שערי תשובה

[ד] מד'. עבה"ט. ועין מג"א בשם ברך הבית שהתוספות פרק התכלת נתפסקו בברך. ועין בה"ש סימן לה ס"ק ג' שיש לילך לחמרא. ועין בבית אפרים על טרפת הראה שיש שני פסקות בברך, אם לשער במקום הקצר של האגודל או במקום הקשר של אגודל. וע"ש בגמטוס התשובות בארף, עיין בתשובת מהר"ם בשבמ"ו הלכות קנן, ושם נתבאר דבמלתא דרבנן אפשר להקל בספק זה, וגי' בטלית שאינו של צמר ופשתים אלא של שאר מינים, שיעת כפה פוסקים שאין חובין אלא מדרבנן, יכול לסמך א"ע"ם שאין שם י"ב אגודלים כשנמדד במקום הרחב, רק במקום הקצר או במקום הקשר, אם הוא שעת הדקת ואין לו אפרים, וכשנמדדו לו אפרים מאלו יתיר את אלו ויקשר האפרים מתחם. וגם ג"מ בספק זה ועיין מהבאר לקמן סעיף ט שלא ירויח הנקב מג' אגודלים.

משנה ברורה

עין שם: **ד (יט) מד' גודלים.** ומודידת הגודל בכל מקום (י) הוא של אדם בינוני. ומוודיין אותו בספק העליון, (יט) בפסוק הרחב באמצעו⁽²⁹¹⁾ [ועיין בשע"ת]. ועיין במגן אברהם ובש"ך רע"ב שהביאו בשם הב"ב דישעור גודל הוא כרחב ד' שעורות זו בצד זו ברחק, והן בארף ב' שעורות ברוח: **(כ) וכן נוהגין.** וכן פסק הלבוש. ואם כן לא יפה עושין המוכרין שמצמצמין במדת ארפן, וקרוב הדבר להיות ברכה לבטלה, כי אף דמן התורה די בכל-שהוא, מדרבנן בעינן שיהיה י"ב גודלין אחר הקשיחה⁽³⁰⁾ מלבד מה שמנח על קרן הפגד⁽³¹⁾, ויש להזהינם על כך [פמ"ג]. ועיין בבאר הלכה: **(כא) שעור.** ור"י היה (יט) נוהג לעשותו ארף יותר⁽³²⁾, כדי שאם יפסק קצת גס' כן ישאר בו לפשעור⁽³³⁾: **(כב) יהיה וכו'.** ואם אחד (כ) אינו ארף פ"כ לרף בו הכל, יכרף בו קצת פריכות מחוט אחד וקצת פריכות מחוט השני⁽³⁴⁾, כי בזמן התכלת היו עושין קצת פריכות מהמתכלת וקצת מלבן. וצריך לראות (כא) שישתירו בכל החוטין ארפן י"ב גודלין אחר הפריכה והקשיחה, כמו שכתב רמ"א, ואפלו זה החוט הארף אחר שיכרך ישאר י"ב גודלין: **(כג) הגדיל.** קראו גדיל על שם העתיד, שנעשה גדיל אחר שנקרך עליו. וזהו שכתב רמ"א אחר-כך 'הינו החלק' וכו', ורצה לומר שמתחלה הוא חלק בלא גדיל ואריגה, ועל-ידי-זה החוט נעשה גדיל. ודאפרים: **(כד) לאחר שנקשר.** ומשום (כג) הקשיחה שעושין בגדיל מתקצר, וכפי אצבע יתרה הינו י"ג גודלין מלבד מה שמנח על הפגד⁽³⁵⁾, (כג) ואפלו בדיעבד מעכב. והעולם מקלין בזה, ונראי למחות בינים: **ה (כה) אין עושין.** ואפלו בדיעבד פסול (ט"ו ופמ"ג): **(כו) שהאורג משיר.** אין להקשות, דכלאו הכי יש פסול, דלא נטוו החוטין לשם ציצית? יש לומר דמרי' אפלו היכי דמתחלה טוו החוטין לשם ציצית ואחר-כך ארג מהם כגד, ואפלו הכי פסול משום בזוי מצוה [ט"ו]. ובספר המאור כתב הטעם: משום דבעינן 'הנפך' מין פנה, ואין מינים הללו ראויים לעשות מהם כגד, שהם פסולת הצמר ואין כגד נעשה ממכותן, עד כאן לשונו. ואם כן כל מיני צמר שהם גרועין שאין כגד נעשה מהם, פסולים לציצית [מ"א]: **ו (כו) 'להם' משלהם.** נראה פשוט דהוא הדין אם לקח הציצית בהקפה והמוכר עיל

באור הלכה

להט"ו לקמן בסוף סימן יב לענין קשיחה, עין שם: * אין פחות וכו'. עין בלבוש שכתב דמן התורה אין שעור לארף הציצית, רק שיהיה בו גדיל ונפך, רק שחז"ל נתנו לנו שעור משום נוי ציצית, למר בארבע ולמר ב"י: כן באר האליה ובה את דבריו. ועיין בתרי"א דס' שמצוד לומר דעל-פלפנים כדי ענינה הוא מן התורה, עין שם: * וכן נוהגין. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הפרי"מגדים, מוכח מזה שהוא סובר דהשעור י"ב גודלין לרצה זו הוא לעפוקא, וכן כתב בהד"א באות ח באש"ל אברהם, וכן משמע לקמן בסימן יב סעיף א. ובבאור הגאון מהר"ם בנעט על המדרכי בהלכות ציצית מסתפק בזה, עין שם; ובחנוף פרשת שלח משמע גס' כן קצת להקל בזה בדיעבד, וצריך עיין לרי"א⁽³⁶⁾: * **יכול לקצרו.** אפלו אם הענף היה קרם הקשיחה הריה יותר משני שלישים מן הגדיל, וכדאיתא לר"י ב"ר אב"ד מר' מר' העשוי פסול, עיין דאין זה לעפוקא בדיעבד⁽³⁷⁾, וכדאיתא לקמן בסעיף יד במשנה ברורה בשם הפוסקים. ארה"ח: * **יותר ארף.** ובדיעבד לכאורה אין להתמיר בזה אם לאחר פריכה התלוא ראשונה וקשירתו היה בו פשעור, ולא גרע זה משהיה נקטם אז לגמרי זה החוט, דקשר לכלי עלמא, דהוא גרדומי הציצית, וכדלקמן בסימן יב. ולפי זה, מה שכתב הרמ"א דשעור זה צריך להיות אחר שנקשר, ורצה לומר כל הקשרים, כדמשמע בבית-יוסף, הוא רק לכתחלה, ובדיעבד די אם רק לאחר קשיחת התלוא הראשונה היה בהחוטין השעור י"ב גודלין, אף שנתקצרו אחר-כך על-ידי שעור הקשירות לא גרע מגרדומי, וקמ"א לקמן על אופן שסימן יב בספרא ראשונה. ועיין בפרי"מגדים שהבאיה את דבריו במשנה ברורה בסעיף קטן כד, ומשמע מסתימה דבריו הפוך דבר⁽³⁸⁾; ואפשר דסברתו, דכל זמן שהוא עוסק צדין במצוה לעשות שלישי גדיל, אף דהוא רק לכתחלה, מקרי צדין שלא נגמרה המצוה, ולא נוכל להקרא עמה על הציצית שם גרדומי, וגרע זה משאם היה עושה רק חליא אחת ואחר-כך נקטע חוט אחד. וכדמות ראה לזה מהא דאמרינן שכת קלג ע"א: כל זמן שהוא עוסק במילה בשבת, חוזר אפלו על ציצין שאין מעכבין; פוש, על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאין מעכבין אין חוזר; ושם הלא הוא לענין להקל, וכל-שכן הוא לענין להתמיר, וצריך עיין למעשה. ודע עוד, דאם הוא בדרך ואין לו ציצית אחרות מ"ב גודלין, ויכול לסמך על דעת המחבר דמקל בארבע גודלין להטילים בכגד וילקבו; ובקרט לפי מה שכתב הלבוש דמן התורה אין שעור לארף הציצית, ממילא אין עובר על מצוה עשה הציצית בכל גווי; וכל-שכן להפוסקים דבמקום שאין נמצאים ציצית אין עובר על עשה דציצית. אף לענין ברכה יש להתמיר לפי מה דנוהגין ברצה שניה דצריך י"ב גודלין, כן מוכח מהפרי"מגדים אות ג במשפצות-נהג ובחודשי ר' עקיבא איגד בסוף סימן יב, עין שם. ועיין מה שכתבתי לעיל בשם הגאון מהר"ם בנעט ו"ל: * **אם עשאו וכו'.** עין פרי"מגדים שכתב דהוא הדין אם גזל טלית והטיל בו ציצית משלו, נמי לא קים מצות ציצית על-ידי לבישתו⁽³⁹⁾ (וממילא ברכתו הוא לבטלה), וצ"ל וכו'.

שער הציצין

(י) ארצות-התיים, והוא ממנחות מא ע"ב כטפח של כל וכו'; (יט) פרי"מגדים במשפצות-נהג אות ח כתב דכן קמא לן להלכה, ע"ש; (יט) מגן אברהם: (כ) מגן אברהם: (כא) פרי"מגדים: (כב) מגן אברהם: (כג) פרי"מגדים: